

Viešoji konsultacija: didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimo bei ugdymo gerieji pavyzdžiai bei iššūkiai Lietuvoje

2022 m. gegužės 25 d.

Kūrybinės dirbtuvės

Dirbtuvių tikslas – pasidalinti gerosiomis praktikomis bei įžvalgomis, kaip geriausiai atliepti didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių poreikius (ne)formalaus ugdymo procese.

DMP, DMPT – didelio mokymosi potencialo, didelį mokymosi potencialą turintys.

Dalyvių atrankos kriterijai:

- Neformalių ugdymo įstaigų atstovai, kurių darbo praktikoje dirbama su didelį mokymosi potencialą turinčiais ar gabiais mokiniais;
- Akademikai, tyrinėjantys ar dirbantys su didelį mokymosi potencialą turinčiais vaikais ir/ar ruošiantys mokytojus dirbti su šiais moksleiviais;
- Kitų švietimo įstaigų atstovai, kurie prisideda rengiant atpažinimo ar ugdymo priemones didelį mokymosi potencialą turintiems moksleiviams.

Viešąją konsultaciją organizavo bei ataskaitą rengė „Kurk Lietuvai“ projekto vadovės¹

*Rūta Petrylaitė, ruta.petrylaite@kurkl.lt
Marija Žilinskaitė, marija.zilinskaite@kurkl.lt*

¹ Viešoji konsultacija yra „Kurk Lietuvai“ projekto [„Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimas bei ugdymas“](#) dalis

Kontekstas	2022 m. gegužės 25d. buvo organizuota viešosios konsultacijos dalis – kūrybinės dirbtuvės. Kūrybinių dirbtuvių tikslas – kartu ieškoti sprendimų, siekiant pagerinti didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų atpažinimą ir ugdymą formaliajame bei neformaliajame ugdyme. Renginio trukmė nuo 14:00 iki 17:00 valandos, su neformalia diskusija po renginio.
Moderatoriai	„Kurk Lietuvai“ projektų vadovai: Marija Žilinskaitė, Renata Jankūnaitė, Rūta Petrylaitė ir Vilius Šlapelis.
Susitikimo formatas/metodas	Kūrybinės dirbtuvės buvo organizuotos <i>World Cafe</i> principu, kuomet kiekvienas dalyvis keitė sėdėjimo vietą ir diskusijų ratą pagal nustatytą laiką. Prie kiekvieno stalo buvo diskutuojama apie skirtingus iššūkius (iš viso: trys iššūkiai). Kiekvienas dalyvis turėjo progą išreikšti savo nuomonę apie skirtingas temas. Prie kiekvieno stalo dalyvis praleido 20 min.
Vieta	VšĮ Investuok Lietuvoje (Upės g. 23, Vilnius), <i>Think tank</i> salė
Dalyviai	Dileta Tindžiulienė (VDU Gifted), Vaida Sinonė (Digiklasė/Memby), Daiva Jakavonytė-Staškuvienė (VDU), Ignas Gaižiūnas (ŠMSM), Natalja Sinicyna (Nacionalinė moksleivių akademija), Leonas Narkevičius (Nacionalinė moksleivių akademija), Silvija Bialoglovytė (Lietuvos skautija), Julija Barsienė (Telšių STEAM atviros prieigos centras), Juozas Maneikis (Telšių STEAM atviros prieigos centras), Indrė Šuolienė (Nacionalinė švietimo agentūra, Edtech), Darius Blažinskas (Mokymosi ypatumų centras Labirintas), Emilė Paskočimaitė (Renkuosi mokyt!).
Kūrybinių dirbtuvių eiga	<p>Kūrybinės dirbtuvės prasidėjo nuo įžangos bei temos problematikos pristatymo (projekto vadovės: Rūta Petrylaitė ir Marija Žilinskaitė), vėliau buvo paaiškintas darbo grupėse principas ir darbas grupėse vyko vieną valandą. Buvo nurodyti trys pagrindiniai iššūkiai. I iššūkis – formalusis švietimas: Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose neužtikrinama ugdymosi pagalba didelį mokymosi potencialą turintiems mokiniams; II iššūkis – kokybiškas švietimas regionuose: didelį mokymosi potencialą turintiems mokiniams Lietuvos regionuose stinga kokybiško švietimo galimybių; III iššūkis – diferencijavimas: ugdymo(si) turinio diferencijavimas didelį mokymosi potencialą turintiems mokiniams. Taip pat šalia kiekvieno iš iššūkių buvo pateikti iliustruojantys pavyzdžiai bei faktai.</p> <p>Po dirbtuvių sekė trumpa pertrauka skirta poilsiui ir kontaktų užmezgimui, po pertraukos įvyko rezultatų pristatymas ir aptarimas. Renginį užbaigė Švietimo, mokslo ir sporto ministrės patarėjas įtraukties klausimams, Ignas Gaižiūnas.</p>

Kūrybinių dirbtuvių rezultatai

I iššūkis - formalusis švietimas

1. IŽVALGOS

- Atpažinimas. Vaikai turėtų būti atpažįstami priešmokykliniame ar pradinio ugdymo amžiuje. Pasiūlyta schema:
 - Priešmokyklinis ugdymas. Priešmokykliniame amžiuje turėtų būti specialistas, kuris padeda sudėlioti ugdymo planą.
 - Pradinis ugdymas. Pirmiausia pradinėse klasėse turėtų būti ne daugiau nei 20 vaikų vienoje klasėje. Atpažinimas 2 klasėje -> mokytojas – pirminis atpažinimo filtras -> mokytojas nukreipia į PPT (pedagoginę ir psichologinę tarnybą) ar privačius verslus arba kitas institucijas formaliam įvertinimui (testavimui). Kitu atveju – vertina mokyklos psichologas.
 - Norintys įsivertinti patys daro testą nuotoliniu būdu.
- Mokytojai turėtų būti apmokomi preliminariai atpažinti (pastebėti DMP), pvz., parengiant jiems atmintines su atpažinimo kriterijais. Turėtų būti parengta kvalifikacijos tobulinimo kursai mokytojams. Papildoma mintis: labiausiai motyvuoti bei tema suinteresuoti mokytojai turėtų būti apmokyti atpažinti didelį mokymosi potencialą turinčius vaikus.
- Testas turėtų būti skaitmeninis, atinkantis Lietuvos realijas XXI a., į jo sudėtį turėtų įeiti pokalbis su mokytoju ir/ar psichologu.
- PPT, kiti įtraukties regionų centrai, verslai turėtų parengti ir išleisti socialinę kampaniją, kad ne tik sutrikimai svarbūs atpažinti. Socialinė kampanija taip pat turėtų prisidėti formuojant pozityvų požiūrį į PPT ir panašius centrus, siekiančius atpažinti didelį mokymosi potencialą turinčius vaikus. Tai padėtų formuoti kitokį požiūrį į PPT, kaip į visapusės pagalbos insituciją.
- Turėtų būti skiriamas tikslinis finansavimas didelį mokymosi potencialą turintiems vaikams. Tarkim, savivaldybėse jiems galėtų būti skiriamas atskiras krepšelis arba papildomas finansavimas ugdymo priemonėms.
- Reikalingas sistemos sukūrimas (dalinimosi, mainų, kontrolės), kurioje kiekviena grandis turėtų aiškias atsakomybes. Sistemoje turėtų būti numatyti: tęstinumas; grandis; atsakomybė; integracija į bendrąjį ugdymą; kontrolė.
- Turėtų būti atskiri specializuoti centrai ar institucija, kuruojanti didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių klausimus.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS

- Izraelis (Gifted programa);
- Šveicarija (medikai ir psichologai dirba išvien ir vaikai stebimi, ar demonstruoja ypatingus gebėjimus nuo 6 mėn. amžiaus);
- (Galėtų būti parengta) filmuota medžiaga gerųjų Lietuvos mokyklų pavyzdžių.

II iššūkis – kokybiškas švietimas regionuose, didelį mokymosi potencialą turintiems mokiniams

1. IŽVALGOS

- Buvo pastebėta, jog reikia ne tik didesnės veiklų pasiūlos, bet ir daugiau transporto galimybių, nes kai kuriems vaikams sunku pasiekti nutolusias vietas.
- Reikalingas didesnis finansavimas būreliams, nepakanka iš krepšelio skiriamų lėšų (ypatingai kalbant apie STEAM centrus).
- Reikėtų įveiklinti STEAM centrų įrangą kitoms veikloms.
- Atpažinti tokius moksleivius gali ne tik mokytojai, tačiau ir būrelių vadovai, reikalingas jų bendradarbiavimas su mokyklomis.
- Testuojant bei atpažįstant vaikus svarbu, jog testavimo (įvertinimo) sistema būtų skaitmeninė, prisitaikanti prie vaiko.
- Reikalingas esminis pokytis, jog ne pažymys, o mokinių žinios bei aktyvus dalyvavimas yra svarbiausia.
- Būtinai renginių finansavimas mokiniams.
- Taip pat svarbu plėsti mokinių akiratį, siūsti komunikacinę žinutę apie tai, jog mokytis gali būti smagu ir naudinga.
- Šiandien dauguma sprendimų priimami centralizuotai, reikalinga orientacija į savivaldybių poreikius. Lūkestis Tūkstantmečio mokyklų projektui, tačiau kyla rizika, kad bus orientuojamasi į tokius dalykus kaip mokyklų pastatų atnaujinimai, vietoj turinio atnaujinimo ar mokytojų kompetencijų kėlimo.
- Į ugdymo procesą turėtų būti įtraukiami tėvai.
- Būtų naudingas nuotolinis švietimas ir tinklaveika, gerųjų patirčių Lietuvos mokyklose pasidalinimas su kitais miestais.
- Reikėtų, jog apie užklasines, neformalias veiklas būtų daugiau viešinama.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS

- Reikėtų skatinti mentorystę su mokiniais, kuomet mokinys turi savo mentorių akademinius klausimus. Taip jau buvo daroma kai kuriose regionų mokyklose Lietuvoje.

- Galėtų veikti online prisijungimai su mokytojais iš kitų miestų. Tokios iniciatyvos daromos bendradarbiaujant su kitomis mokyklomis integruotų ar kitų dienų metu, galbūt tai galėtų tapti dažnesne praktika.

III iššūkis - diferencijavimas

1. IŽVALGOS

- Mokytojo motyvacijos stiprinimas – labai svarbus. Tai galima stiprinti per rūpinimąsi mokytojo gerove darbo aplinkoje, atlygi, kokybišką kompetencijų plėtrą, keliant profesijos prestižą.
- Būtina peržiūrėti mokytojų kvalifikacijos aprašus bei juos atnaujinti. Šiuo metu Lietuvoje naudojami pasenę aprašai.
- 45 min. trukmės pamokos yra per trumpos. Kokybiškoms diferencijuotoms pamokoms tokio laiko kiekio nepakanka. Reikėtų 1,5 val. trukmės sesijų (mažesniesiems – su pertraukėle). Tokiu būdu efektyviai galima taikyti integruotą ugdymą, kai du skirtingų dalykų mokytojai pristato tą pačią temą ar reiškinį.
- Verslas turėtų būti suinteresuotas investuoti į didelio mokymosi potencialą turinčių mokinių ugdymą. Privatūs verslai galėtų bendradarbiauti su mokyklomis arba nevyriausybinėmis organizacijomis. Gerasis pavyzdys: Nacionalinė Moksleivių Akademija Lietuvoje veikia jau daug metų ir bendradarbiauja su privačiais verslais, gauna iš jų finansinės paramos. Kontrargumentas: nutinka taip, jog daugiau finansiškai remiamos konkrečios sritys, o kitos - nukenčia.
- Mokykloje praverstų turėti antreprenerį (smulkųjį verslininką), kuris dirbtų pagal etatą ir padėtų mokyti vaikus verslumo.
- Reikalingos papildomos lėšos DMP mokiniams. Gal tai galėtų būti naujas krepšelis arba padidinamas neformalaus vaikų ugdymo (NVŠ) krepšelis.
- Tėvus reikėtų daugiau įtraukti į ugdymo procesą. Šiuo metu Lietuvoje jie daugiausiai įtraukiami į karjeros ugdymo veiklas. Kontrargumentas: ne visi tėvai nori ir turi galimybę įsitraukti.
- Svarbus sprendimas įtvirtinus formalųjį didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų atpažinimą būtų kurti bendradarbiavimą (tinklaveiką) tarp bendrojo lavinimo mokyklų ir kitų organizacijų (teikiančių neformalų ar papildomą ugdymą). T. y. atpažinti vaikai galėtų būti nukreipti pagal savo stiprybes į tam tikras organizacijas.

- Svarbu ugdyti vaikus nuo pradinių klasių bendruomeniškumo ir bendradarbiavimo vertybę.
- Mokinių skaičius vienoje klasėje valstybinėje mokykloje turėtų būti sumažintas arba klasė skeliama į du pogrupius. To pasekoje mokytojų krūvis didėtų, su mažesnėmis grupėmis mokytojai galėtų kokybiškiau dirbti. Kontrargumentas: didžiuosiuose miestuose tokiam pokyčiui trūktų patalpų. Tad idėja tinkama regiono mokykloms, bet ne didžiųjų miestų mokykloms.
- Jau egzistuojančių institucijų bendradarbiavimas ir įveiklinimas gali būti pasitelktas gerinant mokytojų kvalifikacijos kokybę. Pvz., STEAM centre galėtų vykti dalis mokytojų kvalifikacijos tobulinimo veiklų.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS

- Europos mokykla, Karalienės Mortos mokykla Lietuvoje – pradinukai kasmet turi vis kitą auklėtoją. Kontrargumentas: tokiu atveju jiems nuo penktos kl. sunkiau įprasti prie sistemos, kad turi tą pačią auklėtoją ir tuos pačius dalykininkus iki mokyklos baigimo.
- Jungtinėje Karalystėje vienas mokytojas moko keletą skirtingų dalykų.
- Remiantis Izraelio praktika, diferencijuotas ugdymas taikomas nuo 5-erių metų amžiaus.
- Prancūzijoje 2015 metais mokytojo profesija gavo valstybės tarnautojo statusą ir buvo gerokai pakeltas atlygis. Mokytojams kasmet vykdomas profesinis vertinimas. To pasekoje buvo pritraukta daug įvairių sričių specialistų, kurie tapo mokytojais. Per dvejus metus pasikeitė 40 procentų mokytojų bendruomenės.
- Lietuvos VDU Gifted numato rengti gabių vaikų ugdymo mokytojų kvalifikacijos kėlimą nuo 2022 m. rudens. Taip pat planuojama parengti dvigubą magistro programą bendradarbiaujant dviems universitetams – Vytauto Didžiojo bei Haifos universitetams nuo 2023 m. rudens.
- Mokiniais svarbi bendraminčių grupė, turinti panašių gebėjimų ir poreikių, kurioje jie gali jaustis saugiai. Tą gali atliepti ir neformalaus ugdymo institucijos: pvz.: dailės, muzikos, sporto mokyklos ir pan.

3. KITI ĮVARDINTI IŠŠŪKIAI

- Nacionaliniu mastu neįmanoma įgyvendinti tų pačių priemonių visoms Lietuvos mokykloms. Egzistuoja dideli skirtumai ir poreikiai tarp regiono ir didžiųjų miestų mokyklų.

	<ul style="list-style-type: none"> • Nėra atsakomybės ir atskaitomybės iš švietimo politikos formuotojų. Projektai nutrūksta, jų tęstinumas neužtikrinamas. Taip pat programos sudaromos, tačiau neįgyvendinamos. • Esame kultūriškai nepasirengę tam tikriems pokyčiams. Dėl to dažnu atveju užsienio gerieji pavyzdžiai negali būti pritaikyti lietuviškam kontekstui. • Ugdymo diferencijavimas buvo klaidingai pateiktas mokytojams. • Trūksta integralaus ugdymo Lietuvos valstybinėse mokyklose. • 45 min. trukmės pamokos yra per trumpos kokybiškai bei integraliai išdėstyti medžiagą bei įtraukti vaikus. • Mokinių skaičius valstybinėse mokyklose yra per didelis. • Pedagogų parengimu turėtų būti užsiimta. Yra daug inovatyvių įrankių, tačiau stinga kompetetingų darbuotojų. • Didžiuosiuose miestuose mokiniai atsirenkami, tačiau dažnai nutinka, kad yra negerbiami kai kurių mokytojų. Turėtų keistis požiūris į gabų vaiką. • Lietuvoje mokytojai vis dar dažnai neįvertina mokinio pastangų, dažnas mokytojas linkęs vertinti tik rezultatus.
Apibendrinimas	<p>Įvardinti iššūkiai bei galimi sprendimai, pasikartoję bent kelis kartus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvoje trūksta integralaus ugdymo taikymo pamokose. • Trūksta organizacinės sistemos, kaip ugdyti DMPT vaikus. • Trūksta institucijų bendradarbiavimo tarpusavyje (nors buvo minėti gerieji STEAM centrų ir mokyklų bendradarbiavimo pavyzdžiai). • Svarbu į ugdymo procesą įtraukti visus bendruomenės narius, įskaitant tėvus. • Neformalaus ugdymo institucijos bendradarbiaudamos su mokyklomis gali dalyvauti ne tik ugdymo, bet ir atpažinimo procesuose (pvz., pasidalindamos informacija apie vaiko pasiekimus). • Išskirtas didelis mokinių skaičius klasėje, fragmentuotas finansavimas veiklų, skirtų didelį mokymosi potencialą turintiems vaikams. • Minėtos ir kitos Lietuvos švietimo lauko problemos, tokios kaip orientacija į mokinio rezultatus, o ne pastangas bei aktyvų dalyvavimą pamokose. • Minėtas vienpusis požiūris į gabius, didelio potencialo vaikus, kaip tik į puikiai besimokančius ir pavyzdingai besielgiančius mokinius. Būtina peržiūrėti komunikacines gaires kalbant apie šiuos vaikus.

	<ul style="list-style-type: none">• Mokytojo motyvacijos stiprinimas išskiriamas kaip labai svarbus aspektas, atliepiant DMPT mokinių ugdymą bei atpažinimą.• Mentorstės svarba mokyklos ribose ar už jų padedant atskleisti gabumus, pvz.: mokinių bendradarbiavimas su kitais mokiniais arba žmonėmis už mokyklos ribų.• Ugdymo ir atpažinimo priemonių skaitmeninė prieiga, nuotolinės pamokos dalinai spęstų atskirties problemas kaimo vietovėse.• Kuriant tinklaveiką bei dalinantis žmogiškaisiais ir kitais ištekliais su kitomis mokyklomis, galėtų būti pasiekti geresni mokyklos rezultatai, atliepiant DMPT mokinių poreikius.
--	---